

dovolj zgovorno, kolikanj dvomljiva in ničeva je uspešnost golega intelektualnega protesta. Zakaj treba je vedeti, da sta akulturnost in antikulturnost zgolj nujni in zgodovinsko zakoniti posledici nekega socialnega razvoja, da potemtakem nista ne anomalija ne prehodni pojav, ki mu bo morebiti sledila doba nove kulture v meščanski družbi.

Odgovori na vsa neizgovorjena vprašanja o zaključkih, izhodu in nalogah intelektualnih delavcev se po vseh teh dejstvih nudijo sami. Zakaj za zgodovinsko slučajnostjo tiči vendarle neka neusmiljena, železna, logična in objektivna nujnost.

Haifa, vrata v jutro

Mirko Javornik

Odlomek iz knjige: „Pomlad v Palestini“, ki v kratkem izide v založbi „Hram“.

Poslednja noč pred celino. Pot po temi proti jugu je dolga kakor skozi neskončno pričakovanje. Prebujanja in zmedena prisluškovanja valovom, ki se mečejo ob plavajoče železo, so pogostejša kakor prejšnje noči. Tik do pred jutrom ni bila noč nič mirnejša od vseh ostalih, takoj za Ciprom je vihar spet planil po nas. Valovi prihajajo ladji v bok v enakomernih zagonih, v nerazumljivem ritmu morja, nerazumljivem, kakor je vse, nad čemer že dolgo leži senca česarkoli večnega. V presledkih med razdeljevanjem, razprševanjem in razlijanjem nevidnih voda ob kljunu, med dolgimi, zategnjenimi pozibavanji, ki človeku zdaj dvigajo kolena nekam visoko, visoko, zdaj mu pa odpirajo neskončno uspavajoče padanje v temo, v teh presledkih se porajajo misli in občutja. To, pet dni trajajoče sobivanje in sožitje ljudi s čudnimi usodami, ki bi bilo sicer le slučaj, se je tu, v tesnobi prostora in viharjev, zdelo, da je postalo zakonitost, podobna bodočnosti. A včerajšnji dan je pokazal, da temu ni tako. Vsa ta srečavanja, zблиževanja, razodevanja in prenicavanja ljudi, ki jih je vrgla skupaj ista pot in nič drugega, so bila preračunana zgolj na pet dni. Pet dni bi morala trajati pot po voznem redu. Za pet dni smo vsi skupaj imeli na sebi zanimivosti, veselja do doživetij, strasti, avanturizma, neizčrpnosti v besedah, gibih in dejanju. Vihar je vožnjo podaljšal za cel dan in nam ni s tem storil usluge. Kar bi bilo med nami v petih preračunanih dneh ostalo iz spoznanj dragocenega, človeškega, vročega, se je v odvišnosti zadnjih štirindvajsetih ur začelo razblinjati, postajati nepomembno, navadno. Lasje in oči in ritem in sproščenost Judinj niso nič drugega ko lasje, oči, afektacija, vsiljivost. To je misel naveliča-

nosti, včasih jo pretrga nekako hvaležno občutje o vsem, kar je bilo res: ples, dolgi hipi bližine, noč, vabljenja, udajanje v nekako brezmiselnost, ki more človeka srečati samo na poti. Vse to je bilo res in ni moči pozabiti, a trenutna razpoloženja so ob svojem izbruhu zmeraj močnejša od trajnih doživetij. Temni gon rase k rasi, ki nas je vročično držal drugega ob drugem v skoraj bolesten iskanju, se je spreobličil v dolgočasje. Drug v drugem smo včeraj videli samo moške in ženske, ne zgolj ljudi, ločena bitja, a brez vsega nedoumnega okrasja, ki na ljudeh ustvarja erotične opoje, zanimivosti in klice. Z Ljubo se nisva niti enkrat srečala tako ko prej; ob petih je plesala s funkercem in zdi se mi, da je bila tudi zvečer z njim... Noči ni nobeden od stare družbe prebil na krovu, redke žarnice, ki so nam bile s svojo majavo svetlobo štiri večere odveč, so zdaj komaj same sebi zadostovale za samotno dolgočasje. Morale so biti same s svojimi sencami, ljudje so bili izgubljeni pod krovom, daleč od luči in senc, od vsega svetlega jim je ostal samo še nagon po ravnotežju, ki jih je sredi sanj metal kvišku.

V zamolkli naveličanosti rasto spomini, ki bi bili v drugem življenju preveč in prezgodnji. Spomini po petih dneh so nesmisel, a roka se vendarle nezavedno stegne v temo ob postelji in zadene ob skoraj posušene rože, ki se počasi, ob prvem zadetju osipajo, neslišno in nezadržno, kakor rase spomin.

Vsega tega je kriva bližina zemlje, ki ljudi zmeraj trga drugega od drugega v osamelost, v sebičnost, v vse tisto, v čigar nasprotje jih je združilo morje, tesni, na morje poveznjeni svod neba, nekaj dvojic počasi bežečih zvezd na njem, brezciljnost, podobna izginjanju v obzorje. Včeraj pa nas je pred Ciprom objela spet zemlja, katere zasušnjeni otroci naj bomo. Njen vonj je prišel do nas po plitvini azurne vode, ki je kazala svoje golo dno, po jutrnjih blestenjih nad peščenimi gorami, po zastavi tujega imperija, plapolajoči na kontrolni motornici, po oranžah, ki so se pretakale iz rjavih grških rok v naša naročja, po begotnih zadevanjih med nami in med prebivalci kopnine, po ozračju, ki je bilo polno svetlikajočega se peska, po kdo ve čem neizrečenem. Vsi smo začutili v nosnicah zemljo in potrebo, da oblečemo drugo obleko in si zavežemo kravate. Moški in ženske, vsi, kakor da se pripravljamo na nova srečanja in nova osvajanja.

To je bilo pred Ciprom; z bližino zemlje je udarila v nas še slutnja o novem kontinentu, o vsem neznanem v njem. O življenju, kateremu nas nese jutro in bodoča noč naproti, o iskanjih, ki naj bi se nanja pripravljali spotoma. Tam bo treba biti sam, vsa zanimanja in vse sile imeti zgolj zase, ne bo se moči raztresati, dokler ne bo človek vrgel s sebe tesnobe, ki ga popade pred vsem novim — in vse

te zavesti so ves včerajšnji dan vplivale na nas, da smo se osamljali in začeli premišljevati, začeli spričo novega sveta in novih prostorij čutiti nostalgijo po domačnosti brez predvidenega, slučajnega, divjega, brez vsega tistega, kar rodi morje.

Zdaj, ponoči, se človeku še vse bolj zdi, kako je bilo življenje teh petih dni samo prehod. Prehod iz ene skupine dni v drugo, prehod med Evropo in Azijo, med preteklostjo in bodočnostjo. Zdaj, ko se v temi zadnje noči vse bolj bliža prag nove zemlje, se vse gosteje porajajo pričakovanja in tesnobe: vračamo se v Azijo, nazaj s pred praga pradamovine v izvor. Veliki povratek, kaj nam bo odkril, otrokom, ki smo se z iranskih višav izgubili najdlje; v megle mrzlih oceanov, v Sever, v bodočnost, ki nas je utrudila.

In prvič se človeku zbudi misel, da smo tik pred jutrom, iz katerega bo vstala Palestina.

Poslednje prebujenje: uspavano pošumevanje morja, ki je dospelo na cilj hrepenenja, skozi okroglo, zasoljeno okno kabine bled dan, neopredeljena svetloba jutra, ki ni moči v njej razločiti ne morja ne zemlje; na ladji je čudno tiho, motorji so se ustavili, šele zdaj človek čuti, kako ni več vaju ne miru ne tresenja; najbrž, da smo na koncu poti; s konca bobne verige v morje: sidra. Utrujenost, dan in resnice so prišle prehitro, treba je še spati.

Ko premaga dremavico znova bobnenje verig, se človeku zazdi, da se vozimo naprej. Plane na krov, tam že vise po vseh ograjah gruče ljudi in strme na obal. Daleč za nami ostajajo preskakujoče se kocke vzhodnega mesta, minareti, nad vsem mestom in vsem obzorjem palme, na nemirnem morju pred mestom dvajset, trideset, petdeset ladij, ki čakajo miru na morju in bremena. Trojica parnikov je morda v megli ali v tekmi za prvenstvo zavozila preblizu obale z neznatnimi, malce zobatimi čermi, ki dajejo rumenemu mestu videz stare, čakajoče ženske. Zdaj leže parniki rahlo nagnjeni, naslonjeni na boke, v treh tednih ne bo od njihovih jeklenih postav niti reber, ne šumeče pene; neznatno, zmeraj proti jutru bežeče valovje Sredozemlja je močnejše, nezadržnejše in vztrajnejše od jekla in od kljubovanja človeških rok. Na peščeni obali nasproti nasledim ladjam bodo vzrasle prehodne kavarne z redkimi strehami iz palmovega listja, z množico nizkih pletenih stolčkov, ki človek ne ve, ali se na njih da sedeti ali čepeti, s hripavimi, trombastimi izpredvojnimi gramofoni razglašanih, razpotegnjenih arabskih glasov; ob njihovem petju, ob vonju majhnih, gostih kav in v lagodnem miru ohlajenega dima iz nargil bodo zamišljeni sinovi Orienta tri tedne dolgo ogledovali filozofsko naskakovanje morja, podobno gibanju njihove misli, in se čudili nesmiselnosti ljudi

z onkraj morja, ki pošiljajo ladje sem, na čeri; čez tri tedne bo prizora konec, nekega jutra ne bo prevrnjenih brodov več. Morda bo Allah poslal ta čas že druge na sive čeri in kavarne se bodo premaknile za streljaj ali dva više na sever ali dlje na jug in božjim sinovom sonca ne bo treba dolgo romati za novo fatamorgano iz čudne resničnosti.

Kajti mesto, ki za nami počasi pada v morje, je bila Jaffa, prag Jeruzalema in zlati izhodni pristan palestinskih oranžnih trgatev, Jaffa, mesto z najnaravnejšo in najbolj donosno obalo ob Sredozemlju: iz skromnih čeri pred pristanom, ki so stare kakor morje in puščajo od prazačetka v svoji sklenjenosti samo dva ali tri prehode za maone, ki vežejo ladje pred čermi z mestom za njimi, iz teh čeri so črpali zlato gospodarji Palestine od velikih duhovnikov, Salomona, Cezarja, Herodov do bagdadskih kalifov, križarskih kraljev, poslednjega sultana in sira Herberta Samuela, prvega predstavnika imperija, v katerem ne zatone sonce, na teh čerih. Najnaprednejši in najdemokratičnejši imperij sveta ni zavrgel dohodkov iz zaostalosti. Jaffske čeri, ki so se njihovi odstranitvi tako trdovratno upirali — kljub prigovarjanju Anglije in evropskih velesil — vsi zadnji sultani, so finančni in strateški pomen ohranile tudi za Angleže. Zaradi čeri se v tok pomorskega modernega prometa vriva še en posredovalec, ker ni moči blaga in ljudi izkrcavati naravnost na obal in iz kompliciranega gospodarskega življenja ima dobiček samo eden: država in nikjer tako, kakor v kolonijah. In potnik, ki roma ali potuje v Palestino, ni prav, da bi pozabil, da se vozi v kolonijo, najmlajšo v angleški svetovni ogrlici kolonijalnega sistema. Jaffanske čeri so tudi pod mandatarnim gospodarstvom ostale zgolj čeri, preko katerih se vale čolni, blago, ljudje in denar, judovski denar z vsega sveta, in preko katerih ne more nihče nepoklican. Anglija, ki je od Sueza pol stoletja gledala v smislu svojih indijskih računov na jeruzalemske kupole in podkupavala sultane, naj razstrele čeri pred Jaffo, je takoj, ko je dobila posest nad njimi, smatrala za modro, da jih ohrani. Čeri, ki so branile pristanek Angležem, lahko branijo pristanek komurkoli; za gospodarje trdnjav bi bilo nesmiselno, podirati zidove po zavzetju.

Da, mesto, ki je izginilo v obzorju, je bila Jaffa, jeruzalemski pristan, arabski pristan, judovski pristan, zakaj Jaffa, zagrizeno arabsko, umazano, zdaleč romantično orientalsko mesto, ognjišče in gojišče vseh protiangleških, protijudovskih in protievropskih uporov v „mirnih“ dveh desetletjih po vojni pod palmo ženevskega penzionata, je predmestje Tel Aviva, pravljlične judovske metropole in stežaj daleč od Jeruzalema. Nad njo lebdita dva simbola: Allahov polumesec, za njim fantom vstajajoče Panarabije v moskovski senci, ob polumescu

šesterokraki Mogen David, simbol gradečega cionizma in zdaj finančnega, v bodoče pa političnega judovskega imperija, za njim Panarabija, Panindija, Panislam z Ibn Saudom, Gazijem Kemalom, Panzion z Rothschildi, Morgani, Weizmanni, dve gibanji s heroji, z asi organiziranega nacionalizma proti častitljivi gibljivosti puritanizma in londonske politike.

Potnik, ki misli in gleda, vidi nad stisnjenim, podirajočem se mestom s čermi v podnožju lahko vse te simbole bodočnosti; na jaffskih čerih se je rodil, odigral in razbil marsikak kos medcelinskih trenj in borbe teženj; prezgodaj je še za zgodovino, da bi izginile. Med lenim plahutanjem palm nad puščavo, med doslutevanimi vonjavami prvega Orienta in zgodovine, med spomini in med blestečimi se črtami belih stavb v zemlji, porajajoči se vsevdilj iz morja, pozdravlja človeka, ki bi bil rad mehak, sanjav, v sinjino izgubljen kos svetovne politike, kos bodočnosti, katere bi ne hotel biti priča.

In problemov ne more pregnati ne misel, ki bi rada umrla, ne zaprte oči, ne samota nekje visoko vrh ladje, nad krmilom, ki včasih zavzdihne, ko da ne ve kam. Kakor mi.

In je vendar jutro, kakor bi si ga človek včasih želel imeti nasklikanega. Sonce ni dolgo, kar je vstalo, zemlja je blizu, da bi jo bilo moči pobožati. Peščena obal, ki nikomur od nas ne prihaja na misel, da bi bila puščava, je zdaj pa zdaj mlečno azurna od jutrnjega morja. Vozimo se po koprnečem, razvodenelem ultramarinu, na katerega se seje sonce v stotisoč izgubljenih otrocih. Morje, kakršno mora biti za rojstvo boginj in za smrt poetov, neskončno utrujena strast je v njem; da ni sonca na nebu, se zdi, da bo prebegnila še nanj, človek bo med obema le šum, struna iz pesmi svetovij, zvok z večnim odmevom. Ultramarin, barva, ki ne more nikdar utruditi, roke bi rade do nje, oči padajo uro dolgo nanj. Jutro na pragu nove zemlje, ladja razliva čez sinje steklo bele valove, ki beže do zemlje in se vračajo še bolj beli nazaj. Čez vse jutro gre pojoča proga naših sledov, veter prinaša od zemlje neznan, zazibajoč, omotičen vonj, čigar suženj bom dva meseca, vonj cvetočih oranž.

Na desni spremlja ladjo obal nove zemlje. Ravan, zdaj zgoče rumena, zdaj lavorjevo zelena, neskončni vrtovi, kockasta naselja, zapuščeni stolpi križarskih trdnjav, razvaline, rdeče strehe novih naselbin, namakalniki, kolesa, ki dvigajo vodo od kdovekje, v ozadju rdečkasto gorovje, padajoče v terasah in preskokih v ravan. Gorovje je v višnjevkastih megli, skozi katero komaj predirajo barve kamenja, tu pa tam sklenjena, brezizrazna sivina oljčnikov. Nad gorovjem svetla, srebrna megla, za njo se zemlja odpira naprej v jutro. Za meglo

morajo biti vrata vanj, za njo je neskončna ravan, čez širjave segajoča pot karavan za naša hrepenenja. Sredi jutra, sredi morja, sredi politike, problemov in lepote ostajajo človeku še hipi za hrepenenja, teženja po brezumnem predajanju vsemu živemu in svetlemu, rahli bombaževinasti sentimentalnosti, zakaj zemlja na desni je jutrova zemlja, jutrova dežela, Palestina. Ravan, ki jo pere morje, je Saronska ravan, lepa iz resnice in iz Salamonove ljubezenske pesmi, lepa kakor opevane palme na njej; gore za njo so Judovske gore, vrh njih nekje kraljuje Jeruzalem, na severu rasto megleni obrisi velikega gorovja: Libanon, domovina ceder in snegov. Hrbet, ki se stega na obzorju pred nami v morje, hoteč zastavit pot v jutro, je Carmel, morda na njegovih pečinah še utriplje zelena svetloba iz starega svetilnika.

Palestina. Gledamo je dvesto kilometrov, od Jaffe do Haife, kakor pozlačeno pravljico in morda se bojimo vanjo. Pravljičice so vse take, da jih je lepše, bolje poslušati, gledati v prividih iz nedosegljivosti, kakor stopiti vanje. Morda jo je tako, od tam nekje, odkoder je vstalo sonce, gledal Mozes, razklenil roke nad njo in umrl. Pet tisoč let za njim se vračajo vanjo njegovi otroci z druge strani neba, z onstran Mozesove vere in postave. Nikomur na plavajočem, ozkem brodu ne prihaja na um, da mu bo morda dano zreti Palestino le od daleč kakor praočetu, zakaj večer je še daleč in daleč spoznanja.

Z rastočim soncem je vse planilo na krov. Rabini solznih oči in slovesno pokritih glav pojejo psalme. Neskončno, nepretrgano jecljanje tujih napevov, ki iz njega zveni oddaljenost ras in nagonov. Tuji napevi, tuje, nerazumljivo koprnenje, tuje solze, tuje strastne besede, čeprav so to ljudje, ki se vračajo domov. Berlinske dame iz kurfürstendamskih judovskih in levo progresivnih zabavišč so pozabile na toaletno in so še jutrnje; nič jim ni mar oblike, zanemarjajo prižgane cigarete in nagrizeno čokolado, izposojajo si od častnikov daljnogleda; v njih ni nič več nove stvarnosti ne imediatizma od prejšnjih večerov, zdi se, da so se udale mitosu rase, in ustne se jim gibljejo borno, ko da ponavljajo opojena jecljanja rabinov.

„Das ist Erez Izrael“, pripovedujejo trgovci, ki se selijo iz šlezijjskih mest, otrokom in v otroških očeh se oglašajo talmudske bajke o deželi medu in mleka. Neverniki molče in strmijo v morje, nekaj je prevzelo ves zmedeni rod blodečega Juda, ki prihaja na cilj.

Ta ladja pluje počasi ob Palestini, njen bok je iz samih strmečih oči.

Stojim še zmeraj konec ladje, nad tujimi ljudmi, tujimi hrepenenji in tujimi izpolnjenji. Ljudje in brod postajajo nevidno eno gibanje in en utrip. Daleč na dnu človeka vstaja domišljav upor, da bo ostal

drugačen od drugih, nad njimi. A ne gre. Ritem omamljenih vse je močnejši od volj. Misli beže pred njim in iščejo prostora za skoke. Nesmiselno drvim v kabino, vidim prazno obednico in ne vem, zakaj je tako; ob postelji stoje napol osute rože, pograbim jih iz kozarca in njihove izgubljene, rdeče kaplje po tleh; s polnimi rokami stojim čez hip spet konec ladje in brezumno, s svetimi gibi spuščam rdeče, uvele liste v morje. Za ladjo se neso galebi; spomini, ki jih nepozabljene, rdeče, brez misli darujem jutru, vonju oranžnega cvetja, nekim azurnim razpoloženjem, so kakor kri izpod galebjih peroti. V motnjavi njihovih krikov, človeških glasov in jutrnjih prebujanj vode in neba čutim skoraj roko, ki mi je dala rože ob slovesu v brezskrbni in lepi nedomiselnosti. Ko je ni ob meni, si jo želim k sebi, želim si plavega vzplahutavanja las v novem vetru, v novem jutru pred novo zemljo, strastno, kakor izgubljenega boga.

A ni moči biti dolgo sam. Kdovekdo pride človeka iskat, s plesišča sredi ladje vstaja krik; zavijamo okrog Karmela, pod svetilnikom v raztegnjen zaliv; na plesišču plešejo horro.

Ko pridem tja, še ne plešejo, a zbrani so vsi od rabina iz Kolo-meje, od Tamar s svetopisemskih slik, od litvanskih Judit do pariškega Juda, ki je bil morda karkoli na Montmartreu, in do skrivnostnega gospoda, ki potuje, letečemu Holancu podoben, čez Jeruzalem v Port Sajd, Bombay in na Settlement Straits. Stojijo v slikovitih, habimskih skupinah kakor v dramatski apoteozi. Pojejo razburjene hebrejske speve v žalostno padajočih kvintah: petje, ki je lahko strastno, krvavo a nikdar veselo. Ne razumem ničesar, ton je vse, kar me veže v njimi.

Luč pada z visokega na njihove žareče obraze. Nekdo stoji na klopi in dirigira. Razpoloženje rase, kakor se neopazno in naglo bliža zemlja. Potem brez znamenja in brez uvoda planejo v ples. Sprimejo se za roke, v dveh krogih z istim središčem, kroga se vrtita nasproti. Krog, posvečena oblika plesa, oblika, ki ji ni usojen ne začetek ne konec, večno gibanje, večni tek, simbol Izraelovega življenja, ki ne more nikdar nehati in se neprestano vrti v dveh smereh vesoljstva hkrati: naprej in nazaj. Ples Izraela je kakor kroženje sonca in zemlje.

Kroga, ki sta spočetka drvela v naglem koraku, spešita svoj tek vse bolj, vse bolj. Tam je Palestina, tam je dom, tam je življenje, tam je Mesija. Ples postaja vrtenje vse tesneje spletenih teles, z mostu je pogled na ta dva živa, mesena, kabalistična simbola pošasten. Roke si iz dlani preskočijo na rame, ritem, ki ga označajo koraki, je začuda natančen in vse bolj divji. Petje, ki so ga začele mirne, slovesne besede iz psalmov: „Gremo gori v Jerušalajim“, ni več petje, od prvih uvodnih verzov:

Anu banu arza
livnot ulhibanot ba
Prišli smo na svoj dom
gradit ga in živet v njem,

je že daleč. Ples postaja skakanje z noge na nogo, trikrat naprej, enkrat nazaj, trikrat naprej, enkrat nazaj. Noga se prestavlja natančno za nogo, telesa so zdaj čisto skupaj. Notranji krog pleše obrnjen navzven, v njem so povečini ženske, njihovi obrazi so podobni zrcalom, ki v njih sije sonce in zemlja očetov; iz las in iz ust udarja ogenj, besede izgublajo zveze in postajajo zgolj vzkliki, ekstatično prekipanje glasu nad glas.

„Šalom, Šalom, Šalom
Allelujah, Allelujah, Allelujah.

Kakor pozabljen velikonočni napev udarjajo znani vzkliki iz ust, telesa so zdaj čisto drugo ob drugem, lasje vihrajo v vetru, ki prihaja iznad Karmela. Ženske v notranjem krogu so se vleknile kakor danju, prsi se ponujajo čemurkoli nerazumljivemu, zunaj krog se je stisnil tako, da se ženskam v notranjem zadevajo, brusijo grudi ob moška telesa. V vero je padla strast, zbor gledalcev je vse gostejši, vse temnejši, iz njega vstaja divje ploskanje, vzkliki se družijo z vpitjem iz plesočih teles, ki so v obeh krogih že tako skupaj, da se zdi, da se bodo v strasti sprijela, in nenadno spreleti človeka strah, kam se bo zaletela potem ta v Jehova senci sprožena ruleta usod, strasti v službi hrepenenja po nebu in po domu.

Sila, ki žene ljudi od središča, je vse močnejša. Zdaj in zdaj odleti kdo iz kroga, za hip se plesoče kolo pretrga, potem se spet sklene; vsako toliko plane kdo od gledalcev z divjim krikom v ples. Glave se obračajo proti zemlji, oči se izgublajo vanjo. Na obali je Hajfa, je Carmel, oba jutrnja in mlada kakor izpolnjeno hrepenenje; v hipu prešine vse plešoče zmagoslavno svidenje:

„Ura, ura, ura
Izrael.“

Narod, ki je poznal ples kot najvišjo obliko službe božanstvu, se bliža templju, nekje done cimbele in bobni Davidovih levitov, iz zemlje vstaja vonj po miri in po svetih šotorih...

Stari rabin iz Poljske nenadno predre oba kroga in je sredi ženskega kolesa. Razoglav in poblaznelih oči pleše zdaj z enim, zdaj z drugim krogom. Ženske se obrnejo navznoter, lasje jim plapolajo po zraku in spletajo venec okrog rabinove glave. S telesi se silijo vanj,

obleka se jim rahlja, zdrseva z ram, se odpenja, se trga, izpod nje sije belo meso, voščeno kakor oranžno cvetje. Rabin ne vidi ne las, ne soja mesa, ne onemoglih, omamljenih vzkrikanj glasov in teles, njegov pogled se je zamaknjen izgubil nekam v višave, v njem se ne bliska nič, roke, ki jih dviga nad glavo, so podobne zapognjenim krakom svetega tempeljskega svečnika.

Ko napeta, prenavita sila raztrga kroga v odletajoče drobce, utrinkom pijane zvezde podobnim, se vrtil samo še rabin. Iz njega vro hripavi, kovinasto zveneči kriki, kakor da rasto izmed vzpelih se rok.

„Ura, ura, ura
Izrael.“

Človek nenadno ve: podobni so neskončnemu padanju trudnih avionov na osvojeno zemljo.

Potem zažene še rabina k ograji, čez katero se hočejo pognati vzviharjena telesa; z njimi vred izteza roke in glas proti obljubljeni deželi.

Šalóm, šalóm, šalóm!
Mir, mir, mir!

Ljudstvo, ki se je vrnilo, pozdravlja zemljo svojega kraljestva z mirom svojega romanja skozi stoletja in narode. Brežštevije koprnečih, zastrmelih obrazov, vtelešena sanja blodečega ljudstva; v zadnje valove morja, ki jih veže z izgnanstvom, padajo solze prvega utešenja.

Jaz sem kristjan in gledam od daleč, z visokega ples izvoljenih pred Palestino. Romam z njimi v Jeruzalem, a nihče me ga ni učil pozdravljati s solzami; in ob sončnem zahodu ne bom znal njegovih zlatih kupol in gorečega neba nad njimi malikovati s plesom do poslednje utrujenosti, s strastjo do zadnjega vzplamenenja...

Naša srca

Lili Novy

Naša srca so žalostna srca,
temà jih tare, nemir jih muči.
Kje je pristan, kjer prižgane so luči,
da se popotnik premražen izkrca?
Ker naša srca so žalostna srca.

Mi smo brez sladke utehe, brez strehe,
nimamo njive, da bi jo orali,
grede, da mirno bi grudo kopali.
Gole, neplodne vodé so nam lehe,
težki oblaki neba so nam strehe.